

СТАБІЛІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ВІДНОСИН ЯК ФАКТОР СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Футало Т.В.

В статті досліджуються становлення грошової системи та її вплив на перебіг економічних процесів. Розглянута еволюція грошових реформ.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування суті грошових реформ, комплексний аналіз монетарних процесів для сучасного стану трансформаційних процесів.

Методологічною основою статті стали загальнонаукові методи пізнання, концептуальні положення сучасних економічних теорій.

Наукова новизна дослідження полягає насамперед у комплексному дослідженні грошових реформ в країні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання при розробці грошово-кредитної політики НБУ, а також у діяльності виконавчих структур

Грошові реформи необхідні у випадках:

- зміни державних устроїв;*
- глибоких економічних криз фінансової системи;*
- економічних потрясінь, коли гроші перестають виконувати свої функції;*
- поглиблення дефіциту бюджету та інфляційних процесів;*
- падіння ролі грошей, розрахунків, кредиту.*

Чим би не була викликана необхідність проведення грошової реформи, вона ставить за мету зробити гроші точним вимірювачем затрат і результатів суспільного виробництва, з тим щоб вони забезпечували постійне стимулювання економічних інтересів товаровиробників, користувалися довірою, виконували всі свої функції і були захищені від знецінення. Головне завдання реформи – вилучити значну масу грошей з обігу.

Ключові слова: національна грошова система, грошова реформа, дефляція, гроші.

СТАБИЛИЗАЦИЯ ДЕНЕЖНЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

Футало Т.В.

В статье исследуются становления денежной системы и ее влияние на ход экономических процессов. Рассмотрена эволюция денежных реформ.

Целью исследования является теоретическое обоснование сущности денежных реформ, комплексный анализ монетарных процессов для современного состояния трансформационных процессов.

Методологической основой статьи стали общенаучные методы познания, концептуальные положения современных экономических теорий.

Научная новизна исследования заключается прежде всего в комплексном исследовании денежных реформ в стране.

Практическое значение полученных результатов заключается в возможности их использования при разработке денежно-кредитной политики НБУ, а также в деятельности исполнительных структур.

Денежные реформы необходимы в случаях:

- изменения государственного строя;
- глубоких экономических кризисов финансовой системы;
- экономических потрясений, когда деньги перестают выполнять свои функции;
- углубление дефицита бюджета и инфляционных процессов;
- падение роли денег, расчетов, кредита.

Чем бы ни была вызвана необходимость проведения денежной реформы, она ставит целью сделать деньги точным измерителем затрат и результатов общественного производства, с тем чтобы они обеспечивали постоянное стимулирование экономических интересов товаропроизводителей, пользовались доверием, выполняли все свои функции и были защищены от обесценивания. Главная задача реформы – изъять значительную массу денег из обращения.

Ключевые слова: национальная денежная система, денежная реформа, дефляция, деньги.

STABILIZATION OF MONETARY RELATIONS AS FACTOR OF STABLE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Futalo T.V.

The article studies the formation of monetary system and its influence on the economic processes and considers evolution of monetary reforms.

The aim of research is theoretical substantiation of content of monetary reforms, complex analysis of monetary processes for the current condition of transformation processes.

General scientific methods of perception and conceptual provisions of modern economic theories constitute the methodological base for the article.

Scientific novelty of research lies in the complex research of monetary reforms in the country.

Practical value of the received results consists in the possibility of their applying for the development of monetary and credit policy of NBU, as well as activities of executive structures.

Conclusion: monetary reforms are necessary under the following circumstances:

- change of state systems;
- deep economic crises of financial system;
- economic disturbances when money no longer perform their functions;
- deepening of budget deficit and inflation processes;
- devaluation of role of money, settlement and credit.

In spite of the reasons preconditioning the necessity of monetary reform, this reform is aimed at making money the precise measurement instrument of expenses and results of social production so it constantly stimulates the economic interests of producers, is trustworthy, performs its functions and is protected from devaluation. The main aim of the reform is to extract the money from turnover.

Key words: national monetary system, monetary reform, deflation, money.

Постановка проблеми і її зв'язок з найважливішими науковими та практичними завданнями. Грошово-валютні відносини є надзвичайно складною і важливою сферою господарського життя будь-якої сучасної держави. Органічною частиною системи грошових відносин окремих держав є національна валютна система.

Національна грошова система невіддільна від реального стану економіки країни. Вся багатогранність економічних, соціальних і політичних проблем суспільного розвитку безумовно позначається й на сфері грошового обороту. Грошова система має бути адекватною соціально-економічним умовам розвитку суспільства. Вдосконалення грошової системи, зміна її кількісних і якісних характеристик відбувається в ході проведення грошових реформ, які є одним з найважливіших інструментів грошової політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему використання грошей і управління ними як товаром людство розв'язує упродовж усієї історії.

Засади багатьох сучасних поглядів на гроші та грошову проблематику заклали у своїх працях ще класики економічної науки А.Сміт та Д. Рікардо, А.Маршалл, І Фішер, Й Шумпетер, К. Маркс. Окремі аспекти щодо використання грошей та грошових систем у проведенні економічної політики відобразили в своїх працях Л. Безчасний, В. Геєць, М. Крупка, С. Панчишин та ін.

Проте, незважаючи на існування глибоких та різнопланових досліджень у монетарній сфері, на разі відсутні інтегральні дослідження з проблематики грошових реформ.

Формування цілей статті і постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні стабілізації грошових відносин як фактора сталого економічного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформи здійснюються в умовах загострення економічної кризи, що виявляється в економічному спаді, загостренні енергетичної кризи, зниженні рівня життя населення, погіршенні зовнішньоекономічних показників тощо.

Економічна криза вносить певні суперечності у хід реформ. З одного боку, вона підштовхує, прискорює проведення реформ, з іншого - внаслідок дезорганізації господарського життя створюються умови для оперативного адміністративного втручання з метою підтримати функціонування економіки і забезпечити населенню прожитковий мінімум.

У багатьох країнах радикальні реформи здійснюються в умовах політичної нестабільності, тому всі спроби реформувати економіку виявляються непослідовними, компромісними і не дають очікуваних результатів. Намагання сил різних напрямків реформування дійти компромісу призводить до того, що ухвалені закони, з одного боку, начебто уможливають здійснення реформ, а з іншого - гальмують їх.

Реформи здійснюються в умовах нестабільності. Старі адміністративні важелі регулювання вже втратили силу, а нові ринкові механізми (конкуренція, банкрутство, перетікання капіталу) ще не повністю врегульовані.

Сьогодні нестійкість, знецінення національної валюти є загрозою економічному курсу держави з негативними соціальними наслідками у суспільстві.

Економічна криза породжує грошово-кредитну кризу. Вона погіршує умови світової торгівлі, призводить до різких змін курсу валют, що загострює відносини між країнами. Тому країни періодично здійснюють грошові реформи - повні або часткові перетворення грошової системи з метою стабілізації та зміцнення грошового обігу. Грошові реформи здійснюються різними методами залежно від економічного і політичного становища країни та ступеня знецінення грошей.

Необхідність оздоровлення фінансово-грошової системи посилює актуальність проведення економічних реформ.

Тема грошових реформ є завжди актуальною, особливо за таких економічно важких умов, які ми спостерігаємо нині у світі і, зокрема, в Україні. За сучасних умов найбільш прийнятною в Україні є реформа, що здійснюється шляхом реставрації. Суть цього методу полягає в тому, що знецінену грошову одиницю, а наша гривня

дещо знецінилась за останні кілька місяців щодо іноземних валют, поступово зміцнюють, змінюючи співвідношення між грошовою і товарною масою, тобто зробити акцент на розвитку виробництва таким чином, щоб поступово грошова одиниця країни відображала більшу за вартістю сукупну товарну масу.

Такий спосіб проведення грошових реформ досить часто призводить до використання дефляції, яка полягає в тому, що частина грошової маси вилучається з грошового обігу і знищується. Дефляція, коли її вдало здійснити, може призупинити інфляційні процеси чи сприяти значному зниженню інфляції.

Грошово-валютні відносини є надзвичайно складною і важливою сферою господарського життя будь-якої сучасної держави. Органічною частиною системи грошових відносин окремих держав є національна валютна система.

Національна грошова система невіддільна від реального стану економіки країни. Вся багатогранність економічних, соціальних і політичних проблем суспільного розвитку безумовно позначається й на сфері грошового обороту. Грошова система має бути адекватною соціально-економічним умовам розвитку суспільства. Вдосконалення грошової системи, зміна її кількісних і якісних характеристик відбувається в ході проведення грошових реформ, які є одним з найважливіших інструментів грошової політики.

Економічний словник дає таке визначення поняттю «грошові реформи» – це повна або часткова структурна перебудова діючої грошової системи.[8, с. 292]

Демківський А.В. до визначення додає ще мету проведення грошової реформи – з метою оздоровлення грошей чи поліпшення механізму регулювання грошового обороту. [7, с. 249]

Але всі вчені погоджуються з тим, що проведення грошової реформи в країні є завжди вимушене [2, с. 292] і використовується лише тоді, коли інші відомі способи стабілізації грошей не спрацьовують і не дають бажаного ефекту[10, с. 226].

Грошові реформи, до яких вдаються окремі держави при виникненні екстремальних ситуацій – глибокого структурного розбалансування всієї системи функціонування та механізму грошового обігу, завжди пов'язане з ризиком. Тут, як засвідчує світова практика, можливі прорахунки та невдачі. Саме це вимагає проведення в кожному випадку, коли йдеться про грошові реформи, глибоких аналітичних розрахунків, усебічного підготування. Та світова практика засвідчує, що у багатьох країнах світу завдяки проведенню глибоких грошових реформ вдавалося у стислі строки досягти істотної стабілізації грошового обігу, відтак і загальної санації (оздоровлення) економічного розвитку.[2, с. 292]

Грошові реформи, що проводились в різні часи в багатьох країнах, значно відрізнялись за своїми цілями, глибиною реформування діючих грошових систем, методами стабілізації валют, підготовчими заходами тощо.

Навряд чи доцільно шукати готові відповіді у досвіді інших країн. Шлях пізнання кожен повинен пройти сам. Лише самокритичний аналіз та глибоке самоусвідомлення того, що відбулось, дозволить обрати механізм перетворень, які будуть адекватними історичному виникненню кожної країни.

Негативні соціально-економічні наслідки інфляції примушують окремі держави вдаватися до таких радикальних заходів, як грошові реформи.

Грошова реформа – проведення деномінації грошей, вилучення з обігу знецінених паперових грошей, випуск нових грошових одиниць, зміна їх золотого вмісту з метою зміцнення грошової системи, стабілізації грошового обігу.

Важливою метою грошової реформи є відновлення дієздатності функцій грошової одиниці, надання національній валюті характеру єдиного платіжного засобу й суттєве підвищення її купівельної сили. Приміром, з 1944 по 1952 роки європейські країни, щоб подолати господарську розруху й розбурхану інфляцію, здійснили 24

грошові реформи, в ході яких старі банкноти обмінювалися на нові з суттєво зменшеним номіналом [7, с. 242].

Грошова реформа є складовим елементом антиінфляційної політики і спрямовується на усунення наслідків інфляції в грошовій сфері і створення монетарних та економічних передумов для стабілізації грошей. Головною функцією монетарної реформи є надання національній валюті характеру справді єдиного законного платіжного засобу, який би характеризувався стабільністю і конвертованістю. [10, с. 153]

Кожна грошова реформа є індивідуальною за своїми характеристиками і специфічною за змістом. Тому при виборі виду реформи та методу її здійснення необхідно враховувати нові соціально-економічні умови. Успішне проведення грошової реформи вимагає відповідної підготовки: оздоровлення державних фінансів, припинення чи значне зменшення темпів зростання грошової маси в обігу, нагромадження золото-валютних та матеріальних резервів, оздоровлення державних фінансів, поліпшення структури суспільного виробництва, збалансування ринку тощо. Тобто, недостатньо прийняти ті чи інші законодавчі акти щоб забезпечити успіх грошової реформи, а необхідно підготувати відповідні економічні передумови. Без цього гроші і після реформи можуть знецінюватися. Також, важливе значення для успіху реформи має правильний вибір методу стабілізації національної валюти.

Грошова реформа повинна обов'язково доповнитися системою практичних заходів, які б гарантували її повномірний характер. Ключовими серед них мають бути:

- 1) дії з нормалізації товарно-грошових відносин, і в першу чергу рішуче обмеження бартеру як зони економічних зловживань;
- 2) удосконалення управління валютною та емісійною політикою з тим, щоб стабільність грошової одиниці підтримувалась на відповідному рівні;
- 3) скорочення поширеної практики використання різного роду квазіплатіжних фінансових інструментів;
- 4) недопущення безконтрольності з боку держави за впливом капіталу та грошової маси в тіньову економіку і за кордон;
- 5) запровадження чіткого контролю за джерелами формування, умовами розміщення та напрямками використання валютних резервів держави.

Грошова реформа сама собою не забезпечує оздоровлення економіки, вона створює передумови для її успішного розвитку. Тільки динамічне економічне зростання на основі науково-технічного прогресу, структурних перетворень в економіці і особливо – пріоритетного розвитку наукомісткого, інтелектуального виробництва може забезпечити не просто сталість, а зростання валютного курсу грошової одиниці. Лише стійка і надійна валюта робить можливим повне використання праці, капіталу, матеріальних ресурсів.

Найважливішою метою грошової реформи є надання національній валюті характеру справді єдиного законного платіжного засобу та суттєвого підвищення її купівельної спроможності й конвертованості. Оскільки “твердість” національної валюти має два тісно пов'язані між собою, але не тотожні аспекти: зовнішній – стабільність обміну національної валюти, і внутрішній – стабільність цін, тобто відсутність інфляції, то, вибираючи модель проведення грошової реформи, украї важливо чітко визначитись щодо напрямку “вектора твердості” національної валюти у просторі цих двох вимірів [10, с. 226-227].

Грошові реформи необхідні у випадках:

- зміни державних устроїв;
- глибоких економічних криз фінансової системи;
- економічних потрясінь, коли гроші перестають виконувати свої функції;
- поглиблення дефіциту бюджету та інфляційних процесів;

– падіння ролі грошей, розрахунків, кредиту.

Чим би не була викликана необхідність проведення грошової реформи, вона ставить за мету зробити гроші точним вимірником затрат і результатів суспільного виробництва, з тим щоб вони забезпечували постійне стимулювання економічних інтересів товаровиробників, користувалися довірою, виконували всі свої функції і були захищені від знецінення. Головне завдання реформи – вилучити значну масу грошей з обігу.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А.С. *Теорія грошей: Навчальний посібник* – К.: Основи, 2001. – 411с.
 2. Гончарук А.Г., Жолудь О.Л. *Ревальвація гривні – її вплив на економіку* // *Фінанси України* – 2006 - №2
 3. Гриценко О. *Гроші та грошово-кредитна політика*. – 1997
 4. *Гроші та кредит: Підручник/ М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука*. – К.:КНЕУ, 2001. – 602 с.
 5. *Гроші, банки та кредит у схемах і коментарях/За ред. Б.Л. Луціва*. – 1999
 6. Демківський А.В. *Гроші та кредит*. – К.: Дакор, К.: Вира-Р., 2003. – 528 с.
 7. *Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/ Редкол.: С.В.Мочерний (відп.ред.) та ін.* – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с
 8. Єпіфанов А.О., Міщенко В.І., Гребник Н.І. *Грошово-кредитна політика в Україні* // *Фінанси України*. – 2000. – №9.
 9. Івасів Б.С. *Гроші та кредит. Підручник*. – Вид.2-ге, змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 510 с.
 10. Костіна Н.І. *Гроші та грошова політика: Навч. посібник*. – К.: НІОС, 2001. – 224с.
- [].

References

1. Gal'chins'kij A.S. *Teorija groshej [Theory of money]*. : *Navchal'nij posibnik*. K. : *Osnovi*, 2001. 411 p.
2. Goncharuk A.G., Zholud' O.L. *Reval'vacija grivni – її vpliv na ekonomiku [Revaluation of hryvna – its influence on economy]*. // *Finansi Ukraïni*, 2006. №2.
3. Gricenko O. *Groshti ta groshovo-kreditna politika. [Money and monetary and credit policy]*. 1997.
4. *Groshti ta kredit [Money and credit]:. Pidruchnik/ M.I. Savluk, A.M. Moroz, M.F. Puhovkina ta in.; Za zag. red. M.I. Savluka*. K.:KNEU, 2001. 602 s.
5. *Groshti, banki ta kredit u shemah i komentarijah [Money, banks and credit in schemes and comments]*. / *Za red. B.L. Luciva*. 1999.
6. *Demkivs'kij A.V. Groshti ta kredit. [Money and credit]*. K. : *Dakor*, K.: *Vira-R.*, 2003. 528 p.
7. *Ekonomichna enciklopedija [Economic encyclopedia]:. U tr'oh tomah. T.1/ Redkol.: S.V.Mochernij (vidp.red.) ta in.* K. : *Vidavnichij centr «Akademija»*, 2000. 864 p.
8. *Єpifanov A.O., Mishhenko V.I., Grebnik N.I. Groshovo-kreditna politika v Ukraïni [Monetary and credit policy in Ukraine]*. // *Finansi Ukraïni*. 2000. №9.
9. *Ivasiv B.S. Groshti ta kredit. [Money and credit]*. *Pidruchnik*. *Ternopil': Kart-blansh*, 2005. 510 p.
10. *Kostina N.I. Groshti ta groshova politika [Money and monetary policy]*. : *Navch. posibnik*. K. : *NIOS*, 2001. 224 p.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Футало Тетяна Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою фінансів і кредиту

*Львівська комерційна академія
вул. Туган-Барановського, 10, м. Львів, 79005, Україна*

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Футало Татьяна Владимировна, доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой финансов и кредита

*Львовская коммерческая академия
ул. Туган-Барановского, 10, г. Львов, 79005, Украина*

DATA ABOUT THE AUTHOR

Tetiana Volodymyrivna Futalo, Doctor of Economics, Professor,
Head of Board of Finance and Credit

*Lviv Commercial Academy
Tugan-Baranovskogo Str., 10, Lviv, 79005, Ukraine*